

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 3.7.2008
KOM(2008) 425 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Gebėjimų ugdymas XXI amžiuje:
Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė**

{SEC(2008) 2177}

TURINYS

1	Ižanga	3
	Parengti jaunimą XXI amžiui.....	3
	Šio Komunikato tikslas	4
2.	gebėjimai ir jų plėtotė.....	5
	Bendrųjų gebėjimų plėtotė	5
	Raštingumas ir mokėjimas skaičiuoti.....	6
	Personalizuotas požiūris į mokymąsi	6
	Mokymosi rezultatų vertinimas.....	7
3	kokybiškas mokslas visiems	7
	Geresnės ankstyvojo ugdymo galimybės	8
	Sistemų teisingumo didinimas	8
	Anksti paliekantys mokyklą asmenys	9
	Specialiųjų poreikių turintys mokiniai	10
	Mokyklų plėtotė	10
4	mokytojai ir mokyklų personalas	11
	Mokytojų kompetencija ir kvalifikacija	11
	Vadovavimas mokyklai.....	12
5	Išvada	12

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI,
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI BEI REGIONŲ
KOMITETUI**

**Gebėjimų ugdymas XXI amžiuje:
Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė**

1 IŽANGA

Parengti jaunimą XXI amžiui

1.1 Ekonominiai ir socialiniai Europos Sąjungos pokyčiai atneša ir naujų galimybių, ir problemų. Kad sulauktų sėkmės globalizuotoje ekonomikoje ir visuomenėje, kuriai vis labiau būdinga įvairovė, jaunimui reikia įvairesnių gebėjimų nei bet kada iki šiol. Daugelis jaunuolių dirbs darbus, kurie kol kas neegzistuoja. Daugeliui prireiks išsamių užsienio kalbų, kitų kultūrų žinių ir verslumo įgūdžių. Technologijos pakeis pasaulį taip, kaip nė neįsivaizduojame. Dėl tokių problemų kaip klimato kaita bus labai svarbu sugebėti prisitaikyti. Šiame sudėtingame pasaulyje kūrybiškumas ir gebėjimas mokytis bei kurti naujoves bus ne mažiau svarbūs (o gal net svarbesni) nei tam tikros srities žinios, kurios palyginti greitai sensta. Todėl turėtų tapti įprasta mokytis visą gyvenimą.

1.2 Europos Vadovų Taryba ne kartą pabrėžė svarbų švietimo ir mokymo vaidmenį siekiant Europos Sąjungos ekonomikos augimo, ilgalaikio konkurencingumo ir socialinės sanglaudos. Norint pasiekti šiuos tikslus būtina visapusiškai plėtoti Europos piliečių inovacinių ir kūrybiškumo potencialą. Reikėtų kuo anksčiau (dar mokyklose) pradėti stiprinti švietimo veiksnį vadinamajame žinių trikampyje, kurį sudaro moksliniai tyrimai, naujovės ir švietimas. Mokykloje įgyti gebėjimai ir mokymosi įpročiai yra ypatingai svarbūs vėliau gyvenime ugdant naujus įgūdžius.

1.3 Komisija pažymėjo¹, kad atsižvelgiant į XXI a. keliamus uždavinius ir norint didinti gerovę, būtina vadovautis nauju požiūriu, pagal kurį piliečiams suteikiama pakankamai *galimybių* realizuoti save, *mokytis, dirbti, gauti sveikatos ir socialinės apsaugos paslaugas*, drauge siekiant *solidarumo*, socialinės sanglaudos ir tvarumo. Tokiomis aplinkybėmis Komisija nusprendė, kad investicijos į jaunimą yra svarbiausias prioritetas.

1.4 Taryba priėjo prie išvados², kad Europos augimas ir gerovė priklauso nuo aktyvaus jaunuolių dalyvavimo. Vaikų laimėjimai privalomojo švietimo etapu turi didelės tiesioginės įtakos jų socialiniam veiklumui, tolesniam mokymuisi ir atlyginimo dydžiui ateityje. Vis dėlto galimybės gauti kokybiškas švietimo paslaugas suteikiamos ne visiems, o švietimo sistemos dar labiau stiprina socialinę ir ekonominę nelygybę.

1.5 Švietimo ministrai įsipareigojo pagerinti švietimo sistemų kokybę ir užtikrinti didesnę teisingumą³. Taryba nustatė tris lyginamuosius standartus, kuriuos numatyta pasiekti iki

¹ COM(2007) 726 galutinis.

² OL 2007/C 282/12, 2007 11 24.

³ OL 2006/C 298/03, 2006 12 8.

2010 m. ir kurie yra tiesiogiai susiję su mokykliniu ugdymu (mokyklos nebaigiančių asmenų ir prastai skaitančių asmenų skaičiaus mažinimas ir vidurinių išsilavinimą įgyjančių asmenų skaičiaus didinimas). Tačiau pažanga yra nepakankama. Todėl Europos Vadovų Taryba paragino valstybes nares smarkiai sumažinti prastai skaitančių jaunuolių ir mokyklą anksti paliekančių jaunuolių skaičių bei pagerinti migrantų ir kitų socialiai nuskriaustų grupių atstovų mokymosi pasiekimus⁴.

1.6 Metinėse Lisabonos nacionalinių reformų programų apžvalgose Komisija rekomendavo kai kurioms valstybėms narėms patobulinti tam tikrus jų mokyklinio ugdymo sistemų aspektus.

Šio Komunikato tikslas

1.7 ES uždavinys – sustiprinti mokyklų sistemų reformas, kad *kiekvienas* jaunuolis galėtų visapusiškai išnaudoti savo potencialą ir turėtų daugiau galimybių mokytis, kurios leistų jam tapti aktyviu naujosios žinių ekonomikos dalyviu, ir sustiprinti socialinį solidarumą.

1.8 Už švietimo ir mokymo organizavimą ir turinį atsako pačios valstybės narės. Bendromis vertybėmis pagrįstų Europos šalių švietimo sistemų įvairovė – puikus inovatyvių sprendimų ir gerosios patirties šaltinis. Šią įvairovę derėtų išnaudoti geriau.

1.9 Dauguma valstybių narių jau yra parengusios mokymosi visą gyvenimą strategijas, kuriose reikšmingą vaidmenį atlieka mokyklinis ugdymas⁵. Jos aktyviau bendradarbiauja sprendamos mokyklų politikos klausimus. Europos Sąjungos vaidmuo – remti jų veiklą, palengvinant informacijos ir gerosios patirties mainus. Šis bendradarbiavimas grindžiamas dvidešimties metų patirtimi, įgyta įgyvendinant Mokymosi visą gyvenimą ir ankstesnes programas. Atsižvelgdama į šį bendradarbiavimą, 2007 m. Komisija surengė viešąsias konsultacijas „XXI a. mokyklos“⁶.

1.10 Valstybės narės vis labiau pripažįsta bendradarbiavimo naudą sprendžiant bendrus uždavinius – tai patvirtinta rekomendacijose dėl vidurinių mokyklų švietimo kokybės vertinimo⁷ ir dėl bendrųjų gebėjimų⁸, taip pat Tarybos išvadose dėl veiksmingumo ir teisingumo⁹ ir dėl mokytojų rengimo kokybės gerinimo¹⁰.

1.11 Komisijos nuomone, atsižvelgiant į tai, kad įvairių šalių mokyklos susiduria su panašiomis problemomis, ir į tai, kad šie klausimai yra ypatingai svarbūs socialinei ir ekonominei Europos Sąjungos ateičiai, būsimuoju Lisabonos proceso etapu mokyklinis ugdymas turėtų būti laikomas prioritetu.

⁴ Europos Vadovų Tarybos išvados, 2008 m. kovo mėn., 15 dalis.

⁵ COM(2007) 703 galutinis, 2.1 dalis.

⁶ SEC (2007) 1009. Konsultacijų rezultatai išanalizuoti atskiroje ataskaitoje (žr. http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/consult/index_en.html), o santrauka pateikiama tarnybų darbiniam dokumente.

⁷ 2001/166/EB; OL L 60, 2001 3 1.

⁸ 2006/962/EB; OL L 394/10, 2006 12 30.

⁹ OL C 298/03, 2006 12 8.

¹⁰ OL C 300/07, 2007 12 12.

1.12 Šiame Komunikate, remiantis 2007 m. Komisijos surengtų viešųjų konsultacijų rezultatais, valstybių narių ekspertų darbo grupių veiklos rezultatais¹¹, naujausia tarptautine statistika ir moksliniais tyrimais, siūloma Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė¹², t. y. nustatomos svarbiausios švietimo sistemose kylančios problemos, kurias būtų geriausia spręsti bendradarbiaujant. Problemas *galima suskirstyti į tris grupes*:

- gebėjimai ir jų plėtotė;
- kokybiškas mokslas visiems;
- mokytojai ir mokyklų personalas.

2. GEBĖJIMAI IR JŲ PLĖTOTĖ

Bendrųjų gebėjimų plėtotė

2.1 Taryba pabrėžė poreikį ugdyti žmonių „naujus gebėjimus naujoms darbo vietoms“ ir apskritai tobulinti visus įgūdžius „teikiant ir skatinant įvadinį ir tęstinį švietimą bei mokymą, siekiant užtikrinti aukščiausios, netgi pavyzdinės, kokybės gebėjimus ir kompetencijas, kad būtų išlaikytas ir sustiprintas jų pajėgumas kurti inovacijas; to reikia siekiant didesnio konkurencingumo, augimo ir užimtumo“¹³.

2.2 Ryškėja tendencija keisti mokymo programas taip, kad besimokantiems asmenims būtų suteikiama daugiau galimybių įgyti žinių, įgūdžių ir nuostatų, kurios jiems pravers gyvenimiškose situacijose. Europos bendrųjų gebėjimų sistema¹⁴ apima žinias, įgūdžius ir nuostatas, kurių reikia norint sėkmingai veikti žinių visuomenėje. Tai – nuoseklaus gebėjimų ugdymo bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose pagrindas.

2.3 Kad įgytų gebėjimų, besimokantys asmenys privalo nuo mažens „išmokti mokytis“, t. y. kritiškai vertinti savo mokymosi siekius, mokantis laikytis savidrausmės, dirbti savarankiškai ir bendradarbiauti, prireikus ieškoti informacijos ar pagalbos ir naudotis visomis naujųjų technologijų teikiamomis galimybėmis.

2.4 Pasikonsultavus su mokyklomis paaiškėjo, kad pageidaujama lankstesnės mokymosi aplinkos, kuri padėtų mokiniams ugdyti įvairius gebėjimus ir drauge užtikrintų gerą pagrindinių disciplinų išmanymą. Buvo siūloma remtis naujomis pedagoginėmis koncepcijomis ir mokant vieno dalyko pasitelkti tarpdisciplininį požiūrį bei skatinti mokinius aktyviau dalyvauti nustatant asmeninius mokymosi poreikius.

2.5 Pertvarkant mokymo planus, kad būtų geriau ugdomi gebėjimai, reikia vadovautis holistiniu požiūriu: organizuoti ir vienu mokomuoju dalyku pagrįstą, ir tarpdisciplininį mokymą, tikslingai ugdyti gebėjimus, taikyti naujus mokytojų rengimo metodus ir didaktines

¹¹ Dėl bendrųjų gebėjimų ir mokymo programų reformų; bendrųjų ir specialybės dalykų mokytojai; galimybės ir socialinė įtrauktis; matematika, gamtos mokslai ir technologija.

¹² Mokykla šiame dokumente reiškia priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo institucijas, taip pat profesinio mokymo ir ikimokyklinio ugdymo institucijas. Čia aptariamos problemos būdingos ir pirminiam profesiniam mokymui, todėl į tai būtina atsižvelgti ateityje įgyvendinant Kopenhagos procesą.

¹³ OL 2007/C 290/01, 2007 12 4.

¹⁴ Rekomendacija 2006/962/EB.

konceptijas ir – labai svarbu – į šią veiklą įtraukti mokytojus, mokinius ir kitas suinteresuotąsias šalis. Be to, mokyklos turėtų stiprinti mokinių ir personalo sveikatą ir gerovę bei ugdyti aktyvų pilietiškumą (taip pat ir Europos kontekste). Tokia mokyklos aplinka, kurioje personalas ir mokiniai yra skatinami būti novatoriškais ir kūrybiškais, gali paskatinti įgyti įvairių gebėjimų, įskaitant verslumą¹⁵ ir kalbų žinias.

Raštingumas ir mokėjimas skaičiuoti

2.6 Raštingumas ir mokėjimas skaičiuoti – esminės bendrųjų gebėjimų sudedamosios dalys. Jos yra nepaprastai svarbios tolesniam mokymuisi, tačiau ES rezultatai šioje srityje prastėja. ES yra iškėlususi siekį iki 2010 m. sumažinti prastai skaitančių penkiolikmečių dalį iki 17 %. Deja, šiuo metu šis skaičius didėja – nuo 21,3 % 2000 m. iki 24,1 % 2006 m. Prastai skaito dvigubai daugiau berniukų nei mergaičių (17,6 % penkiolikmečių mergaičių ir 30,4 % penkiolikmečių berniukų). Būtina imtis skubių priemonių prastai skaitančių mokinių skaičiaus augimui sustabdyti. Šiuo metu tai – vienas svarbiausių Europos mokyklų uždavinių.

2.7 Gebėjimas skaityti priklauso nuo daugybės veiksnių: skaitymo įpročių šeimoje, namuose vartojamos kalbos, tėvų ir mokytojų pasirinktų mokymo būdų bei vaizdais pagrįstos žiniasklaidos kultūros poveikio. Tarp gerosios patirties pavyzdžių: šeimos raštingumo skatinimo politika, ankstyva specialistų pagalba (pradedant priešmokyklinio ugdymo įstaigomis), nacionalinės raštingumo strategijos ir tikslai, raštingumo gerinimo infrastruktūros (bibliotekų, mokomosios medžiagos) tobulinimas.

2.8 Mokėjimas skaičiuoti, matematiniai gebėjimai, skaitmeninis raštingumas ir supratimas apie mokslą – taip pat labai svarbūs visapusiame dalyvavimui žinių visuomenėje ir modernios ekonomikos konkurencingumui. Daug lemia pirmoji vaiko patirtis, tačiau ir vyresni mokiniai dažnai baiminasi matematikos ir siekdami jos išvengti sąmoningai renkasi kitus mokymosi kelius. Taikant tam tikrus mokymo metodus galima pakeisti mokinių požiūrį, pagerinti jų laimėjimus ir suteikti naujų mokymosi galimybių¹⁶.

Personalizuotas požiūris į mokymąsi

2.9 Kiekvieno mokinio poreikiai – skirtingi. Kiekvienai klasei būdinga įvairovė – lyčių, socialinių ir ekonominių grupių, gabumų ir negabumų, gimtosios kalbos ir mokymosi stilių. Ugdyti gebėjimus reiškia mokytį atsižvelgiant į kiekvieno mokinio asmenybę.

2.10 Geriau derinant mokymo būdus su kiekvieno mokinio poreikiais, auga noras mokytis ir dalyvauti ugdymo veikloje, gerėja rezultatai. Tačiau taikant individualizuotą požiūrį, reikėtų užtikrinti, kad visi mokiniai būtų traktuojami vienodai.

2.11 Anksti nustačius, su kokiais sunkumais susiduria mokinys ir parengus išsamias prevencines mokyklos strategijas būtų galima sumažinti anksti mokyklą paliekančių mokinių skaičių. Mokytojai turi būti specialiai mokomi dirbti klasėse, kurioms būdinga didelė įvairovė. Lankstesni švietimo ir mokymo keliai gali padėti įgyti vidurinį išsilavinimą ir užtikrinti, kad visi mokiniai būtų pasirengę mokytis visą gyvenimą.

¹⁵ Žr. Komisijos komunikatą „Verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant“, COM(2006) 33 galutinis.

¹⁶ Parama gamtos mokslų ir matematikos propagavimui – ES septintosios bendrosios mokslinių tyrimų programos tikslas; daugiausia dėmesio skiriama tyrimais ir problemomis pagrįstų mokymo metodų taikymui mokyklose ir gerosios patirties mainų skatinimui.

Mokymosi rezultatų vertinimas

2.12 Tyrimų rezultatai rodo, kad aiškios mokymosi rezultatų vertinimo priemonės – viena iš efektyviausių mokinių (visų pirma prastai besimokančių) rezultatų gerinimo ir mokymosi visą gyvenimą skatinimo priemonių. Vis dėlto mokiniai pernelyg dažnai vertinami tik pažymiais, vertinant nesiekiamą padėti jiems tobulėti. Testais ne visuomet siekiama įvertinti, kaip mokiniai naudojami įvairiais gebėjimais, o tik kiek informacijos jie gali atsiminti.

2.13 Norint ugdyti gebėjimus, reikia aktyviau taikyti ugdomąjį vertinimą¹⁷, kad būtų kuo anksčiau nustatytos ir sprendžiamos problemos, bei baigiamąjį vertinimą¹⁸, pagrįstą nustatytais mokymosi rezultatų standartais. Vertindami mokinius mokytojai turi palyginti daug laisvės, todėl juos rengiant būtina atsižvelgti į šiuos klausimus.

Siekdama remti valstybes nares įgyvendinant Rekomendaciją dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, Komisija siūlo ateityje daugiausia dėmesio skirti bendradarbiavimui:

- plėtojant veiksmų planus mokėjimo skaityti ir skaičiuoti lygiui kelti ir nustatant su tuo susijusius tikslus;
- stiprinant universalius ir konkretaus dalyko gebėjimus, visų pirma, mokymąsi mokyti; ir
- laikantis visapusiško požiūrio į gebėjimų ugdymą, įskaitant mokymo programas, medžiagą, mokytojų rengimą, personalizuotą mokymąsi ir vertinimo metodus.

3 KOKYBIŠKAS MOKSLAS VISIEMS

3.1 Suteikti jaunimui galimybę ugdyti įvairius gebėjimus, kurių jiems prireiks gyvenime – drauge ir uždavinys, padedantis užtikrinti teisingumą. Nėra tokios mokyklų sistemos, kuri visiems mokiniams suteiktų absoliučiai vienodas mokymosi galimybes. Reikėtų mažinti mokyklų kokybės skirtumus. Naujausi moksliniai tyrimai rodo, kad nedideli skirtumai tarp atskirų mokinių laimėjimų yra suderinami su aukštu bendru vidurkiu, taigi galima daryti išvadą, kad reikėtų stengtis politinėmis priemonėmis sumažinti šiuos skirtumus ir sustiprinti dalyvavimą daugiau dėmesio skiriant mažiau gabiems mokiniams. ES siekia, kad iki 2010 m. bent 85 % jaunuolių būtų įgiję vidurinį išsilavinimą. 2007 m. tokį išsilavinimą turėjo 78,1 % 20–24 m. jaunuolių, t. y. vos 1,5 % daugiau nei 2000 m.

3.2 2006 m. pavasario Europos Vadovų Taryba taip pat pažymėjo, kad siekiant užtikrinti kokybiškas, veiksmingas ir teisingas švietimo ir mokymo sistemas, būtina sparčiau vykdyti reformas¹⁹. Reikia toliau siekti geriau suprasti besimokančio asmens socialinės ir ekonominės aplinkos ir jo mokymosi rezultatų ryšį ir stengtis šią priklausomybę mažinti.

3.3 Konsultuojantis su mokyklomis buvo pabrėžta, kad labai svarbu anksti suteikti galimybių mokyti ir formuoti integracines mokyklų sistemas, kuriose mokytojai ir

¹⁷ Vertinimas su grįžtamuju ryšiu, kai stengiamasi mokymą derinti su mokinio poreikiais ir padėti jam suprasti padarytą pažangą.

¹⁸ Apibendrinami tam tikrą laiką trukusio mokymosi rezultatai.

¹⁹ Europos Vadovų Tarybos išvados, 2006 m. kovo mėn.

išsilavinimą įgytų įvairių socialinių sluoksnių ir kilmės mokiniai, drauge papildomai remiant socialiai nuskriaustus ir specialiujų poreikių turinčius mokinius.

Geresnės ankstyvojo ugdymo galimybės

3.4 Ikimokyklinis ugdymas gali padėti kompensuoti nepakankamas vaikų iš nedideles pajamas gaunančių ar mažumų šeimų švietimo galimybes. Tai gali padėti jiems išmokyti mokymo institucijoje vartojamą arba antrąją kalbą. Anksti pradėti taikyti, intensyvūs, daugiasistemiai metodai užtikrina išpūdingus ilgalaikius rezultatus ir didžiausią įmanomą grąžą mokantis visą gyvenimą (ypač tai pasakytina apie labiausiai socialiai nuskriaustus asmenis). Sukaupia įrodymų, kad priešmokyklinis ugdymas gerina vidutinius vaiko laimėjimus, stiprina gebėjimą sukaupti dėmesį ir dalyvavimą pradinės mokyklos pamokose. Ankstyvajam ugdymui aktuali ne tik akademinė veikla, bet ir rūpinimasis socialine ir emocine vaiko būkle, todėl ankstyvojo ugdymo veiklą reikėtų vykdyti drauge su kitomis socialinėmis tarnybomis. Su vaikais dirbantį personalą turi mokyti specialistai, jie turi turėti atitinkamą kvalifikaciją.

3.5 Valstybės narės yra linkusios apie priešmokyklinį švietimą ir priežiūrą kalbėti neapibrėžtai. Europos Vadovų Taryba 2002 m. sutarė, kad iki 2010 m. valstybės narės turi suteikti vaikų priežiūrą bent 90 % vaikų nuo trejų metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus ir bent 33 % vaikų iki trejų metų amžiaus²⁰. 2000–2005 m. keturmečių dalyvavimas švietimo sistemoje išaugo maždaug 3 procentiniais punktais ir viršijo 85 %, tačiau skirtumai tebelieka dideli: kai kuriose šalyse šis rodiklis – 99 %, kitose – mažiau nei 50 %²¹. Ikimokyklinio švietimo gerinimas ir galimybių jame dalyvauti didinimas – vieni svarbiausių galimų mokyklų sistemos veiksmų, galinčių suteikti daugiau galimybių visiems ir padėti siekti Lisabonos tikslų.

Sistemų teisingumo didinimas

3.6 Tyrimų rezultatai rodo, kad sėkmingiausiose mokyklinio ugdymo sistemose dideli lūkesčiai siejami su visais mokiniais, ypač tais, kuriems namuose tokie lūkesčiai nekeliami. Reikėtų siekti užtikrinti, kad mokinių nesėkmės nebūtų absoliutinamos ir kad nė vienas mokinytis nepalikėtų mokyklos įsitikinęs, kad nesugeba mokytis.

3.7 Priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti lanksčius mokymosi kelius atsižvelgiant į kiekvieno asmens poreikius, gali padėti didinti sistemų teisingumą. Todėl reikia šalinti mokymosi proceso „aklavietas“, stiprinti profesinio orientavimo sistemas, teikti daugiau galimybių judėti iš vieno švietimo lygmens ar krypties į kitą (pavyzdžiui, iš profesinės į aukštąją mokyklą).

3.8 Taryba pažymėjo, kad „esama kai kurių mokslinių tyrimų įrodymų, kad tam tikromis aplinkybėmis ankstyvas mokinių išskirstymas, atsižvelgiant į jų gebėjimus, į atskiras skirtingų tipų mokyklas gali turėti neigiamą poveikį socialiai nuskriaustų mokinių pasiekimams“²². Remiantis sukauptais įrodymais, ankstyvas besimokančių asmenų skirstymas į skirtingų tipų mokyklas dar labiau padidina išsilavinimo skirtumus dėl nevienodos socialinės padėties. Tai – sudėtingas reiškinys, todėl valstybės narės turi bendradarbiauti siekdamos nustatyti tinkamas politines priemones šioms problemoms spręsti.

²⁰ Pirmininkaujančios valstybės narės išvados, Barselonos Europos Vadovų Taryba, 2002 m. kovo mėn.

²¹ COM(2007) 703 galutinis.

²² OL C 298/3, 2006 12 8.

3.9 Kai kuriose mokyklose bent kartą kurso kartoti lieka iki 25 % mokinių, kitose tai – retenybė. Tai labai brangiai kainuoja. Kai kurie kurso kartoti likę mokiniai pasiveja, tačiau didžiąją daugumą tai nepavyksta. Kursą kartoti tenka gerokai daugiau vaikų iš socialiai nuskriaustų grupių, o kurso kartoti likusio mokinio ilgalaikiai pasiekimai neretai yra menkesni nei prastai besimokančių mokinių, kurie kurso nekartojo. Kai kurios šalys taiko ugdomojo įvertinimo metodą, kurį derina su trumpalaikė intensyvia pagalba ar individualiomis papildomų darbuotojų pamokomis. Mokytojus reikia mokyti naudotis tokiais metodais.

3.10 Dėl asmeninių, socialinių, kultūrinių ar ekonominių aplinkybių susiklosčiusi nepalanki padėtis gali tapti kliūtimi vaiko švietimui. Tai – svarbiausias ES mokyklų sistemų uždavinys. Skurdas veikia pažintinių gebėjimų vystymąsi ir taip pat turi įtakos mokymosi pasiekimams. Tikėtina, kad socialiai nuskriaustiems vaikams prasčiau seksis mokykloje, jų sveikata bus blogesnė, jiems bus sunkiau integruotis darbo rinkoje ir visuomenėje bei nepakliūti į baudžiamosios teisės sistemą²³. Konkrečios problemos, su kuriomis susiduria iš migrantų šeimų kilę mokiniai, aptariamos atskirame Komisijos dokumente²⁴.

3.11 Mokyklos pačios negali išspręsti visų problemų, susijusių su nepalankia socialine mokinių padėtimi. Siekiant sustabdyti skurdo ir atskirties perdavimą iš kartos į kartą ir išspręsti šias problemas būtina užmegzti šeimų, socialinių tarnybų, savivaldybių ir sveikatos paslaugų teikėjų partnerystę.

3.12 Mokykloms, kurias meta daug mokinių, paprastai būdinga ir didelė mokytojų kaita, o tai dar labiau pagilina problemas. Ministrai sutarė, kad visų pirma reikėtų skatinti aukštos kokybės mokymo paslaugų teikimą vietovėse, kuriose padėtis yra ypač nepalanki²⁵. Finansinė parama socialiai nuskriaustus mokinius priimančioms mokykloms padėtų sumažinti įvairių socialinių sluoksnių atstovų pasiskirstymo mokyklose skirtumus.

Anksti paliekantys mokyklą asmenys

3.13 Didelis anksti mokyklą paliekančių asmenų skaičius reiškia iššvaistytą potencialą. Drauge tai – socialinės išlaidos (socialinė krizė, didesni reikalavimai sveikatos apsaugos sistemai, mažesnė socialinė sanglauda) bei ekonominės išlaidos (mažesnis produktyvumas, mažesnės mokesčių įplaukos ir didesnės socialinės išmokos). Pats žmogus taip pat nukenčia dėl prastesnių įgūdžių, nedarbo, mažesnių pajamų, mažesnių galimybių mokytis visą gyvenimą, menkesnių gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių.

3.14 2007 m. Lisabonos ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo ataskaitoje Komisija pateikė konkrečių rekomendacijų kai kurioms valstybėms narėms siekti pažangos mažinant anksti mokyklą paliekančių asmenų skaičių. Nors tokių asmenų skaičius įvairiose valstybėse narėse yra labai skirtingas, aišku, kad tai yra susiję su nepalankia tokių asmenų padėtimi. Visose šalyse didžioji dalis anksti paliekančiųjų mokyklą – vaikai iš socialiai nuskriaustų šeimų ir iš vietovių, kuriose padėtis yra ypač nepalanki²⁶.

3.15 Didesnės politinės pastangos ir Europos struktūrinių fondų lėšos padeda gerinti padėtį, tačiau pažanga yra labai lėta. ES siekia, kad iki 2010 m. vidutiniškai mokyklą anksti paliktų ne daugiau kaip 10 % mokinių. 2007 m. ES anksti mokyklą palikdavo vidutiniškai 14,8 %

²³ Europos Vadovų Taryba, 2007 m. Bendra ataskaita dėl socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties, p. 5.

²⁴ COM (2008) 423.

²⁵ OL C 298/3, 2006 12 8.

²⁶ SEC(2007)1284, 1.1.2 dalis.

18–24 m. asmenų, t. y. 2,8 procentiniais punktais mažiau nei 2000 m. 2008 m. ministrai aptarė kovos su ankstyvu mokyklos metimu priemones, kaip antai: stiprinti mokymo institucijoje vartojamos kalbos žinias ir kitus naujokų įgūdžius, kad jie pasiektų savo bendramokslų lygį, anksti nustatyti, kurie mokiniai priklauso rizikos grupėms, ir skatinti jų tėvų ir mokytojų bendradarbiavimą, organizuoti užklasinę mokymosi veiklą bei užtikrinti nuolatinę paramą pereinant iš vieno švietimo lygmens į kitą.

3.16 Labai svarbios vadinamosios antrojo šanso mokyklos, tačiau būtina siekti glaudesnio bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo sektorių bendradarbiavimo ir imtis veiksmų paprastų mokyklų patrauklumui didinti.

Specialiųjų poreikių turintys mokiniai

3.17 Specialiųjų švietimo poreikių turintys mokiniai prioritetą teikia integraciniam švietimui, o įtraukties metodai gali atnešti naudos visiems besimokantiems asmenims²⁷. Nepaisant didelių politinių ketinimų, daugiau nei 2 % ES mokinių dėl specialiųjų švietimo poreikių tebemokomi atskirai.

3.18 Norint integruoti ir remti specialiųjų poreikių turinčius mokinius, būtina persvarstyti politines priemones, kuriomis remiamas mokymasis, gerinamas mokyklų ir kitų tarnybų bendradarbiavimas ir įgyvendinama personalizuoto mokymosi koncepcija. Laikinių mokymosi ar prisitaikymo sunkumų turintiems mokiniams reikėtų laiku teikti lanksčią pagalbą, kuri gali padėti jiems pasivyti bendramokslus, o ne perkelti juos mokytis atskirai.

Mokyklų plėtotė

3.19 Mokyklos privalo nuolat prisitaikyti prie kintančios aplinkos ir kintančių mokinių, mokytojų ir tėvų, jų svarbiausių partnerių, poreikių.

3.20 Įvairiose šalyse mokyklų inspekcija atlieka skirtingus vaidmenis – nuo kontroliavimo iki rėmimo ir skatinimo tobulėti. Naujovių diegimą gali paspartinti mokyklų tinklų (kaip antai *Comenius* mokyklų partnerystės ar *eTwinning*) veikla. Sisteminis ir ciklinis savęs vertinimas – veiksminga priemonė, padedanti mokykloms nustatyti, kokių pokyčių siekti. Taryba padarė išvadą, kad mokyklos turėtų tapti „mokymosi bendruomenėmis“²⁸. Vis daugiau mokyklų atveria savo duris vietos bendruomenei ir siekia glaudesnių ryšių su vietos įmonėmis.

3.21 Neseniai Europoje buvo įgyvendinta įvairiausių reformų mokyklų autonomijai sustiprinti. Reikėtų toliau analizuoti skirtingų mokyklų autonomijos tipų kokybę, jų ryšį su besimokančių asmenų laimėjimais, išorės egzaminais, atskaitomybe ir pasirinkimu bei kaip didesnė autonomija galėtų padidinti sistemų teisingumą.

Siekdama remti valstybes nares įgyvendinant Tarybos išvadas dėl švietimo ir mokymo veiksmingumo ir teisingumo, Komisija siūlo ateityje daugiausia dėmesio skirti bendradarbiavimui:

- suteikiant didesnes teises į kokybišką ikimokyklinį ugdymą;

²⁷ *Inclusive education and classroom practices in Secondary Education*, Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra, Ataskaitos santrauka, 2005 m.

²⁸ OL C 300/07, 2007 12 12.

- **vertinant ir gerinant mokyklinio ugdymo sistemų teisingumą ir mažinant kokybinius mokyklų skirtumus;**
- **užtikrinant, kad mokyklų sistemos sudarytų sąlygas judėti tarp skirtingų mokyklų tipų ir lygmenų bei tolesnio švietimo ir mokymo link;**
- **mažinant anksti paliekančiųjų mokyklą skaičių; ir**
- **laiku suteikiant pagalbą ir taikant personalizuotus mokymosi metodus specialiujų poreikių turintiems mokiniams pagal bendrojo lavinimo mokyklų programas.**

4 MOKYTOJAI IR MOKYKLŲ PERSONALAS

Mokytojų kompetencija ir kvalifikacija

4.1 Mokytojų kokybė – svarbiausias vidinis veiksnys, turintis įtakos mokinių mokslo rezultatams. Todėl tai ypatingai svarbu siekiant Lisabonos tikslų. Palyginti daug šios profesijos atstovų – vyresnio amžiaus: maždaug 30 % mokytojų – vyresni nei 50 m., todėl norint, kad mokytojų skaičius išliktų toks pats, per ateinančius 15 metų reikės pakeisti apie 2 mln. mokytojų. Personalas turi sugebėti suteikti kiekvienam mokiniui pakankamai galimybių įgyti būtinus gebėjimus saugioje ir patrauklioje mokyklos aplinkoje, kurioje remiamasi abipuse pagarba ir bendradarbiavimu, skatinama socialinė, fizinė ir psichinė gerovė, nėra priekabiavimo ir smurto²⁹. Vis dėlto dauguma šalių praneša apie mokytojų įgūdžių stygių. Nepaisant to, paskatos nuolat mokytis ir tobulėti yra silpnos, o su tuo susijusios investicijos – nedidelės. Apskritai kvalifikacijai kelti skiriama labai mažai laiko, o daugelyje valstybių narių nėra sistemingos dirbti pradedančių mokytojų rėmimo sistemos.

4.2 2007 m. ministrai sutarė siekti, kad mokytojo profesija taptų patrauklesne karjeros galimybe, gerinti mokytojų rengimo kokybę ir koordinuotai, nuosekliai ir skiriant pakankamai išteklių užtikrinti kokybišką pirminį rengimą, jaunų specialistų rėmimą veiklos pradžioje ir tolesnį profesinį tobulinimąsi. Mokytojai turėtų būti tinkamai skatinami visą savo profesinį gyvenimą persvarstyti mokymosi poreikius ir gausinti žinias, įgūdžius ir gebėjimus bei mokytis kalbų.

4.3 Pasikonsultavus su mokyklomis išryškėjo poreikis gerinti pirminio mokytojų švietimo teorijos ir praktikos santykį ir pristatyti mokymą kaip problemų sprendimo ar tiriamąją veiklą, labiau susietą su vaikų mokymusi ir pažanga. Darbuotojams turi būti skiriama laiko mokymuisi ir profesiniam tobulėjimui, o rezultatai turi būti pripažįstami. Kai kuriose šalyse svarbiausiomis problemomis laikomos mokytojų darbo sąlygos, įskaitant atlyginimą.

4.4 Naujausių mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad švietimo sistemose, kuriose pasiekiami geriausių rezultatų, mokytojo profesiją renkasi patys gabiausi žmonės; naudojama veiksminga tinkamų kandidatų į mokytojus atrankos procedūra ir tinkamai sprendžiamos su prasta veikla susijusios problemos; taikomas tęstinio visą profesinį gyvenimą trunkančio praktinio mokytojų švietimo metodas; formuojama tokia mokyklų aplinka, kurioje mokytojai gali mokytis vieni iš kitų.

²⁹ *Ibid.*

Vadovavimas mokyklai

4.5 Mokyklos tampa vis sudėtingesnėmis ir autonomiškesnėmis organizacijomis. Joms vadovauti reikia įvairių įgūdžių. Kalbant apie vadovavimą mokykloms, ryškėja tendencija naudoti bendradarbiavimu grindžiamus vadovavimo stilius ir paskirstyti lyderystę. Tam reikia daugiau bendrųjų ir specialybės dalykų mokytojų, turinčių vadovavimo įgūdžių³⁰. Vadovų darbas tampa vis sunkesnis, ir daugelis valstybių narių patiria sunkumų samdydamos mokyklų direktorius.

4.6 Naujausi duomenys rodo, kad vadovaujant mokykloms daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama veiksmingiausiai mokymąsi gerinantiems uždaviniams, kad vadovavimo mokyklai pareigų paskirstymas gali padidinti mokyklų veiksmingumą, kad vadovaujantys asmenys turi būti tinkamai parengti ir mokytis visą profesinį gyvenimą, o samdyti mokyklų direktorius ir rūpintis, kad jie liktų savo poste, turi tos srities specialistai³¹.

Siekdama remti valstybes nares įgyvendinant Tarybos išvadas dėl mokytojų rengimo kokybės gerinimo, Komisija siūlo ateityje daugiausia dėmesio skirti bendradarbiavimui:

- **užtikrinant, kad pirminis mokytojų švietimas, veiklos pradžia ir nuolatinis profesinis tobulėjimas būtų koordinuojamas, nuoseklus, tinkamai finansuojamas ir kokybiškas procesas; taip pat suteikiant daugiau galimybių mokytojams šviestis dirbant, gerinti kokybę ir įgyvendinimą;**
- **peržiūrint mokytojų samdymo tvarką, kad būtų pritraukiami tinkamiausi ir pasirenkami geriausi kandidatai, o gerus mokytojus siunčiant dirbti į mokyklas, kuriose kyla daug problemų; ir**
- **tobulinant mokyklų vadovų samdymo tvarką ir suteikiant jiems galimybių skirti daugiau dėmesio mokymosi proceso gerinimui ir mokyklos personalo tobulėjimui.**

5 IŠVADA

5.1 Šiame Komunikate nustatytos sritys, kuriose prireiks (neretai kardinalių) pokyčių, kad Europos mokyklos sugebėtų tinkamai parengti jaunuolius gyvenimui XXI amžiuje. ES valstybių narių sistemose gausu naujovių ir gerosios patirties pavyzdžių, tačiau pernelyg dažnai informacija apie juos neskleidžiama už valstybės sienų. Siekdamas geriau panaudoti šį potencialą, valstybės narės turėtų bendradarbiauti.

5.2 Todėl Komisija siūlo bendradarbiavimo šioje srityje, kaip numatyta trijose šio dokumento skyrių santraukose, darbotvarkę, ypač daug dėmesio skiriant Europos Vadovų Tarybos nustatytos veiklos gerinimui, kaip antai didinti raštingumą, sudaryti daugiau galimybių vaikams lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas, gerinti mokytojų rengimą. Su šia bendradarbiavimo darbotvarkę susijusia informacija būtų keičiamasi švietimo ir mokymo srityje taikant atvirąjį koordinavimo metodą, o šią veiklą paremtų Mokymosi visą gyvenimą programa. Svarbiausi uždaviniai turėtų būti nustatyti valstybių narių Lisabonos reformų programose.

³⁰ „Bendrųjų ir specialybės dalykų mokytojai. Pagrindinės politikos išvados, 2005–2007 m.“.

³¹ *Improving School Leadership*, OECD, 2008 m.